

Становище

от проф. д-р Мариана Петрова

ВТУ „Св.Св.Кирил и Методий“

за дисертационния труд **„СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО
ВРЕМЕ НА СОЦИАЛНА КРИЗА (2010-2023)“**

представен от **ВАСИЛКА КИРИЛОВА ТАСЕВА** за присъждане на образователно-
научната степен „доктор по Социология“

Научен ръководител: доц.д-р Жеко Кьосев

I. Кратки биографични данни

Василка Тасева завършва ОКС „бакалавър“ Английска филология в ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2012. През 2013 г. тя придобива магистърска степен по журналистика в същия университет. От 2021 г. е редовен докторант в докторска програма „Социология“ на ЮЗУ „Н.Рилски“. В настоящия момент е учителка по английски език в СУ “Христо Ботев“. Докторантката работи сериозно и отговорно през трите години на своето обучение, участва в работата на катедрата, взема участие в различни научни форуми.

II. Общо представяне на дисертационния труд

Социалните кризи са постоянен обект на интерес от страна на социалните науки, тъй като те съпътстват общественото развитие, като се проявяват с различен обхват, в различни области и с различна продължителност. Ето защо е важно да се изследват социалните кризи, които имат многостранни проявления в икономическо, финансово, образователно, научно отношение. Настоящата дисертация се занимава именно с проблемите на социалната криза в периода след 2010 г. и по-специално с пандемията от Ковид и последвалата няколкогодишна извънредна ситуация, която предизвика трайни и тежки проблеми в глобален и национален контекст. Образователната криза, породена от пандемията от Covid, създаде нова и непозната ситуация за страната ни, поставяйки образователните структури, процеси и отношения в извънредна ситуация и причинявайки редица трудности във всички нива на обучение и образователни дейности.

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 215 страници, които включват 185 страници основен текст, 33 графики, списък с библиографски източници и две приложения. За изготвянето на статията са използвани 127 литературни източника, от

които 67 са публикувани на български език, 60 на английски език. Основният текст на дисертационния труд се състои от общо пет глави: три теоретични глави, една глава, представяща дизайн на емпирично изследване, проведено за целите на дисертацията, и една глава, представяща обобщените резултати и тяхната интерпретация.

Предмет на дисертационния труд е състоянието на българското образование в условията на социална криза и в частност по време на пандемията от Covid-19 – от началото на 2020 до 2023 г., свързано с дистанционното обучение и последиците от него, ефективността на учебния процес и социално-психическото развитие на учениците.

Дисертационният труд има за *цел* да представи и анализира основните предизвикателства пред функционирането на българската образователна система по време на социална криза, промените в контекста на дистанционното обучение, както и влиянието му върху постиженията на учениците.

За постигането на тази цел се поставят следните *задачи*:

1) да разгледа българската образователна система в структурен смисъл, навлизайки в спецификата на нейните етапи, предмети и дейности;

2) да проследи различни политически документи, свързани с българското образование и неговото развитие, както и предприетите мерки на национално ниво във връзка с пандемията от Covid-19;

3) да анализира състоянието на българската образователна система към момента на избухването на пандемията от Covid-19 и нейното въздействие върху образователния процес и резултатите на учениците;

4) да проведе емпирично изследване с различни групи в образователната система, за проследяване на ефектите от пандемията Covid-19 в образователната и личната среда;

5) да се обработят получените резултати от емпиричното изследване и да се формулират основни обобщения и изводи, които да станат основа за последващи политики и мерки в условията на социални кризи.

Във връзка със задачите на дисертационния труд са формулирани следните изследователски *хипотези*:

1. Всяка социална криза засяга всички страни и участници в образователната система.

2. Пандемията от Covid-19 създава намалена мотивация за учене и нестабилно психологическо състояние поради намалените социални контакти и комуникация между учениците.

3. Дистанционното обучение е една от мерките на политическо ниво за справяне с кризата, но създава допълнителни затруднения в учебния процес.

4. Дистанционното обучение и дигитализацията на учебното съдържание създава нови разделения в образованието въз основа на „социално-икономическия статус“ на семействата на учениците.

Методологията на изследване на дисертационния труд включва:

- анализ на документи, свързани с политики, мерки, статистически данни, отчети, официална информация на МОН и други ведомства и институции;

- групов анкета с гимназисти и учители;

- задълбочени интервюта с експерти в сферата на образованието.

В дисертационния труд са приложени индуктивен и дедуктивен подход, както и исторически и аналитичен подход. Изследователският инструментариум, отнасящ се до цялостната методология за провеждане на емпиричната работа, е изготвен специално за целите на дисертацията, като са използвани инструменти от предишни публикувани изследвания на подобни теми, както и наръчници за съставяне на изследователски инструменти в социологическата област .

Тезата на настоящата дисертационна работа: Социалните кризи дестабилизируют образователната система и са необходими съвместни усилия на всички субекти за справяне и иновиране на учебните и възпитателни структури.

Посочени са и ограниченията на дисертационния труд, свързани с факта, че анализът е извършен в определено време и място, а направените изводи се отнасят за изследваната популация от 52 студенти и 55 учители, отразяващи споделените мнения и позиции. Проведените дълбочинни интервюта с експерти пресъздават и мненията на конкретните изследвани лица. Дисертацията проследява специфична социална криза - пандемията от Covid-19 и нейното въздействие върху образователната ситуация и учебния контекст.

В структурно отношение дисертационният труд се състои от пет глави – три теоретични, една глава, представяща дизайна на изследването, и една, посветена на получените резултати. В *първа* глава е направен преглед на съвременното състояние на българското образование – организацията на образователната система, особеностите и предизвикателствата в различните етапи на образованието. Във *втора* глава се въвежда контекста на социалната криза, като се дава дефиниция на понятието „социална криза“ и факторите, които я създават. *Трета* глава проследява интегрирането на социалната криза в сферата на образованието. Фокусът на анализа

е поставен върху пандемията от Covid-19 като здравна криза, довела както до икономическа, така и до комуникативна криза. По този начин става възможно да се обсъди съвременното състояние на образованието в контекста на социалната криза, която има своите специфични измерения и особености, както и проявления в рамките на образованието. В *четвърта* глава е направена друга конкретизация на кризата – проследява се гимназиалният етап на обучение и представителите на неговите целеви групи. Използваните изследователски методи позволяват събирането на информация от три различни общности – студенти, преподаватели и експерти, чрез които става възможно да се представят повече подробности, предизвикателства, фактори и добри практики, произтичащи от споделените мнения, оценки и виждания на респондентите. В тази глава се проследява и спецификата на теренната работа, свързана с обекта на изследване, конкретните цели, задачи, хипотези, подбор на респонденти, метод на провеждане на теренната работа и някои негови ограничения. В *пета* глава на дисертационния труд са представени получените резултати, свързани с трите изследвани групи – 52 студенти, 55 учители и 5 образователни експерти. В изложението е направено описание на изследваните лица, след което в обобщен вид са представени получените отговори и техните интерпретации. В *заключението* се излагат основните изводи и се проследява връзката им с формулираните в дисертацията хипотези.

Практическата значимост на настоящата дисертация се състои в това, че тя е опит да се разбере образователната система в условията на тежка и катастрофална ситуация, предизвикала пандемията от Ковид и да се покаже как в българските условия се разрешава създалата се ситуация, паралелно с представяне на мненията на основните субекти в образователната система.

III. Оценка на дисертационния труд

Сериозно достойнство на дисертационния труд е систематизирането на различни концепции, както и обосноваването на изложените възгледи и тези. Изложението е добре организирано, характеризиращо се с добър език и ясна формулировка, както и доразвиване на основните подходи. Проведената теренна работа отговаря на методическите изисквания и с използваните методи, насочени към трите целеви групи – ученици, учители и образователни експерти, е събрана информация за качеството на учебния процес, промените, дължащи се на пандемията от Covid-19 и наличните нужди

на учениците. Оценявам извършената от докторантката емпирична работа като добра основа за направените разсъждения, обобщения и препоръки.

Приемам самооценката на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд.

Изброени са 4, отговарящи на изискванията публикации.

Авторефератът съответства на дисертационния труд и го представя изцяло.

Дисертацията е преминала през антиплагиатската програма "Турнитин" и тя е изцяло авторска работа и резултати.

Препоръчвам на докторантката да продължи дейността си в областта на образованието и търсенето на иновативни подходи в различни социални ситуации, включително задълбочаване на изследванията си върху уязвимите групи.

IV. Заключение

Смятам, че дисертационният труд **„СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО ВРЕМЕ НА СОЦИАЛНА КРИЗА (2010-2023)“**, представен от докторант Василка Тасева, е на много добро ниво, от гледна точка на теоретичната и изследователската работа. Дисертационният труд има постижения в научноизследователски и приложен план. На това основание убедено препоръчвам присъждането на образователно-научната степен „Доктор по социология“ на Василка Тасева.

5.11. 2024

Проф.д-р Мариана Петрова

Opinion

by Prof. Dr. Mariana Petrova

University "St. St. Cyril and Methodius"

for the Ph.D thesis "STATE OF BULGARIAN EDUCATION DURING A SOCIAL
CRISIS (2010-2023)"

presented by VASILKA KIRILOVA TASEVA for awarding the educational-
scientific degree "Doctor of Sociology"

Research supervisor: Assoc. Prof. Dr. Zheko Kyosev

I. Brief biographical data

Vasilka Taseva graduated with a bachelor's degree in English philology from Neofit Rilski University in 2012. In 2013, she obtained a master's degree in journalism at the same university. From 2021, she is a doctoral student in the doctoral program "Sociology" of the N. Rilski State University. At the moment, she is an English teacher at "Hristo Botev" secondary school. The Ph.D. student works seriously and responsibly during the three years of her Ph.D. studies, participates in the work of the department, takes part in various scientific forums.

I. General presentation of the dissertation

Social crises are a persistent object of interest on the part of the social sciences, because they accompany societal development, manifesting themselves with different scopes, in different areas and with different durations. That is why it is important to study social crises, which have multifaceted manifestations in economic, financial, educational, scientific terms. The current dissertation deals precisely with the issues of the social crisis in the period after 2010, and in particular with the Covid pandemic and the subsequent emergency situation of several years, which caused lasting and severe problems in a global and national context. The educational crisis caused by the Covid pandemic has created a new and unfamiliar situation for our country, putting educational structures, processes and relations in an emergency situation and causing a series of difficulties in all levels of training and educational activities.

The dissertation is developed in a total of 215 pages, which include 185 pages of main text, 33 graphics, a list of bibliographic sources and two appendices. 127 literary sources were used for the preparation of the paper, among which 67 were published in Bulgarian, 60 in English. The main text of the dissertation consists of a total of five chapters: three theoretical

chapters, one chapter presenting the design of an empirical study conducted for the purposes of the dissertation and one chapter presenting the summary results and their interpretation.

The subject of the dissertation is the state of Bulgarian education in the context of a social crisis and, in particular, during the Covid-19 pandemic - from the beginning of 2020 to 2023, related to distance learning and its consequences, the effectiveness of the learning process and the socio-psychological development of students.

The dissertation aims to present and analyze the main challenges in the functioning of the Bulgarian education system during a social crisis, the changes in the context of distance learning, as well as its impact on the achievements of students.

To achieve this goal, the following tasks are set:

1) to examine the Bulgarian education system in a structural sense, going into the specifics of its stages, subjects and activities;

2) to track various policy documents relating to Bulgarian education and its development, as well as the measures taken at the national level related to the Covid-19 pandemic;

3) to analyze the state of the Bulgarian education system at the time of the outbreak of the Covid-19 pandemic and its impact on the educational process and student results;

4) to conduct empirical research with various groups in the educational system, to track the effects of the Covid-19 pandemic in the educational and personal environment;

5) to process the obtained results of the empirical research and to formulate basic summaries and conclusions that will become the basis for subsequent policies and measures in the conditions of social crises.

In connection with the tasks of the dissertation, the following research hypotheses were formulated:

1. Every social crisis affects all countries and participants in the education system.
2. The Covid-19 pandemic creates a reduced motivation to learn and an unstable psychological state due to reduced social contacts and communication among students.
3. Distance learning is one of the measures at the political level taken to deal with the crisis, but it also initiates additional difficulties in the learning process.
4. Distance learning and digitization of educational content creates new divisions in education based on the "socio-economic status" of students' families.

The research methodology of the dissertation includes:

- analysis of documents relating to policies, measures, statistical data, reports, official information of the Ministry of Education and Science and other departments and institutions;
- group survey with high school students and teachers;
- in-depth interviews with experts in the field of education.

An inductive and deductive approach, as well as a historical and analytical approach are applied in the dissertation work. The research toolkit, referring to the overall methodology for conducting the empirical work, was prepared specifically for the purposes of the dissertation, using the example of tools from previous published studies on similar topics, as well as manuals for compiling research tools in the sociological field.

Thesis of the current dissertation work: Social crises destabilize the educational system and the joint efforts of all participants are needed to deal with and innovate educational and educational structures.

The limitations of the dissertation work related to the fact that the analysis was conducted in a specific time and place are also indicated, and the conclusions drawn refer to the studied population of 52 students and 55 teachers, reflecting the shared opinions and positions. The conducted in-depth interviews with experts also recreate the opinions of the specific individuals studied. The dissertation traces a specific social crisis - the Covid-19 pandemic and its impact on the educational situation and learning context.

Structurally, the dissertation is composed of five chapters - three theoretical, one chapter presenting the research design, and one devoted to the obtained results. In the *first* chapter, an overview of the current state of Bulgarian education is made - the organization of the education system, the features and challenges in the various stages of education. In the *second* chapter, the context of the social crisis is introduced, giving a definition of the term "social crisis" and the factors that create it. The *third* chapter traces the integration of the social crisis in the field of education. The focus of the analysis is placed on the Covid-19 pandemic as a health crisis that has led to both an economic and a communicative one. In this way, it becomes possible to discuss the current state of education in the context of the social crisis, which has its specific dimensions and particularities, as well as manifestations within education. In the *fourth* chapter, another specification of the crisis is made - the high school stage of education and representatives of its target groups are followed. The research methods used allow the collection of information from three different communities - students, teachers and experts, through which it becomes possible to get to know more details, challenges, factors and good practices arising from the shared opinions, assessments

and views of the respondents. This chapter also traces the specifics of the field work, relating to the object of research, the specific goals, tasks, hypotheses, selection of respondents, method of conducting the field work and some of its limitations. The *fifth* chapter of the dissertation presents the obtained results related to the three studied groups - 52 students, 55 teachers and 5 educational experts. In the exposition, a description of the persons examined is made, after which the received answers and their interpretations are presented in a summarized form. In the *conclusion*, the main conclusions are presented and their relationship with the hypotheses formulated in the dissertation is followed.

The practical significance of the current dissertation consists in the fact that it is an attempt to understand the educational system in the conditions of a severe and catastrophic situation that caused the Covid pandemic and to show how in Bulgarian conditions the created situation was solved, in parallel with presenting of the opinions of the main subjects in the educational system.

III. Evaluation of the dissertation work

A serious merit of the dissertation is the systematization of various concepts, as well as the substantiation of the views and theses presented. The exposition is well organized, characterized by precise language and clear wording, as well as further development of the main approaches. The conducted field work meets the methodological requirements, by means of the methods used, aimed at the three target groups - students, teachers and educational experts, information was collected about the quality of the learning process, the changes due to the Covid-19 pandemic and the current needs of the students. I assess the empirical work carried out by the doctoral student as providing a good basis for the reasoning, generalizations and recommendations made.

I accept the self-assessment of the scientific and scientific-applied contributions in the dissertation work.

4 eligible publications are listed.

The abstract corresponds to the dissertation and presents it in full.

The dissertation has passed through the anti-plagiarism program "Turnitin" and is entirely author's work and results.

I recommend the doctoral student to continue her activities in the field of education and the search for innovative approaches in different social situations, including deepening her research on vulnerable groups.

IV. Conclusion

I think that the dissertation work "STATUS OF BULGARIAN EDUCATION DURING SOCIAL CRISIS (2010-2023)", presented by doctoral student Vasilka Taseva, is at a very good level, from the point of view of theoretical and research work. The dissertation work has achievements in scientific research and applied plan.

On this basis, I strongly recommend awarding the educational-scientific degree "Doctor of Sociology" to Vasilka Taseva.

5.11. 2024

Prof. Dr. Mariana Petrova